

The background of the slide features a silhouette of a young girl with her arms outstretched, standing on a rooftop. To her right, a man and a woman are silhouetted against the sky. The scene is set against a bright, hazy sky, likely at sunset or sunrise. A horizontal white bar with a blue line above it runs across the middle of the image, serving as a background for the text.

Andersson Elffers Felix

Een verkenning van het landschap van gezinshuizen
van jeugdigen met een beperking

Eindrapportage

Utrecht, 19 april 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding: vraag, aanpak, definities en betekenis van de analyse

2. Feiten en cijfers: aan de hand van 6 thema's, opgesplitst in diverse subthema's

3. Ontwikkelingen: trends in ervaren kansen en risico's, knelpunten en ambities

4. Conclusie: de belangrijkste bevindingen op een rij

1. Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de vraag, de aanpak, de gehanteerde definities en de betekenis van de analyse.

De VGN wil graag inzicht in het landschap van gezinshuizen van jeugdigen met een beperking

De vraag en de aanpak

Een van de doelen van de Jeugdwet is dat kinderen zoveel mogelijk thuis opgroeien. Wanneer dit niet kan is het streven om kinderen zoveel mogelijk te plaatsen in gezinsgerichte woonvormen.

Gezinshuizen is een veel ingezette gezinsgerichte woonvorm, en het gebruik ervan is in de afgelopen jaren toegenomen. Er was echter geen overzicht over het landschap van gezinshuizen voor kinderen met een beperking.

Naar aanleiding daarvan heeft de VGN adviesbureau Andersson Elffers Felix (AEF) gevraagd om een onderzoek uit te voeren met de volgende vraag:

Hoe ziet de ontwikkeling en positionering van gezinshuizen van jeugdigen met een beperking eruit?

Voor het onderzoek is een enquête uitgezet onder alle leden van de VGN die zorg en hulp voor jeugd bieden. Deze enquête is ontwikkeld in samenspraak met een meedenkgroep, bestaande uit een aantal medewerkers van aanbieders van de VGN verbonden aan gezinshuizen. De resultaten zijn besproken in een bijeenkomst met bestuurders.

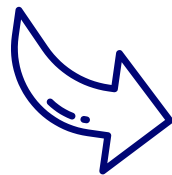
De analyse levert een redelijk dekkend beeld op, desondanks moeten we de resultaten beschouwen als ondergrens

Betekenis van de analyse

In de beginfase van het onderzoek zaten we met de meedenkgroep om tafel. We bespraken welke gegevens organisaties (waarschijnlijk) wel en niet (zonder al te veel problemen) konden aanleveren. Uiteindelijk bleek het voor sommige organisaties om verschillende redenen niet haalbaar om alle vragen in te vullen.

Dit geldt vooral voor de vraag over de financiering van jeugdigen uit de verschillende wettelijke kaders (Jw, Wmo, Wlz). Voor een aantal organisaties bleek het lastig om de juiste of alle gegevens uit de systemen te halen. Dit speelde vooral bij gegevens van eerdere jaren.

Een aantal gegevens, zoals over in- en uitstroom, zijn alleen kwalitatief uitgevraagd, aangezien de inschatting van de meedenkgroep was dat het voor veel organisaties lastig zou zijn om deze gegevens te achterhalen.

De analyse bevat alleen de betrouwbare gegevens. In het geval van de vraag over financiering betekent dit dat we alleen de organisaties meenemen die van 2015 t/m 2019 betrouwbare gegevens konden aanleveren. Dat betekent dat we voor veel vragen geen absolute aantallen weergeven, maar de procentuele ontwikkelingen op basis van een deel van de organisaties.

We hanteerden een brede definitie voor gezinshuizen, zodat we het hele landschap in beeld konden brengen

Scope

We hanteerden de volgende definitie in dit onderzoek:

“Een gezinshuis is een kleinschalige vorm van jeugdhulp - georganiseerd vanuit een natuurlijk gezinssysteem - waar gezinshuisouders volgens het 24x7 principe opvoeding, ondersteuning en zorg bieden aan bij hen in huis geplaatste kinderen en jongeren die tijdelijk of langdurig zijn aangewezen op intensieve en professionele hulpverlening als gevolg van beschadigende ervaringen en/of complexe problematiek.”

Uit het overleg met de meedenkgroep bleek dat het aantal jeugdigen in gezinshuizen varieert. Om het volledige landschap in beeld te brengen, hanteerden we geen minimum of maximaal aantal jeugdigen in dit onderzoek.

Gaandeweg het onderzoek bleken sommige organisaties ook organisatieonderdelen opgegeven te hebben die enkel dagbesteding bieden. Deze hebben we wel buiten beschouwing gelaten. Dit onderzoek richt zich enkel op (organisaties met) gezinshuizen met verblijfszorg.

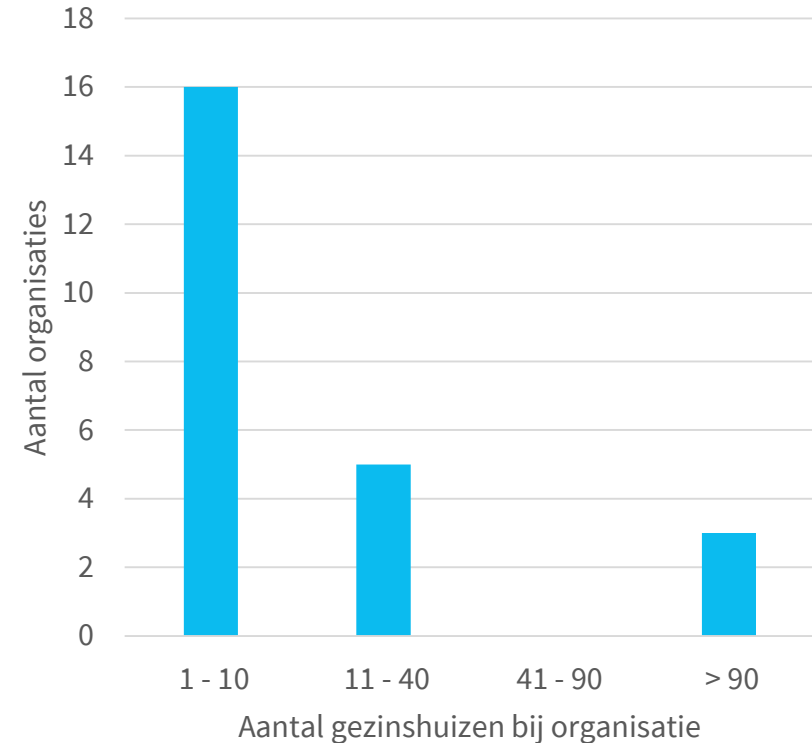
Onder ‘jeugdigen’ verstaan we naast kinderen en jongeren ook (jong)volwassenen, inclusief jonge moeders met kinderen.

24 organisaties met gezinshuizen gaven input voor het onderzoek, de meesten daarvan hebben weinig gezinshuizen en sommigen heel veel

Respons

Vooraf was de verwachting van de VGN dat ca 30 leden gezinshuizen zouden hebben. Uiteindelijk vulde 23 leden de enquête in. Verder vulde één aanbieder de enquête niet in, maar deelde met ons wel een beknopt overzicht van hun gezinshuizen. De respons is dus naar verwachting ongeveer 80%.

In het figuur hiernaast is weergegeven hoeveel organisaties er zijn met een bepaalde hoeveelheid gezinshuizen. Het valt op dat het veld van aanbieders divers is. De meeste aanbieders hebben minder dan tien gezinshuizen. Enkele aanbieders hebben meer dan 90 gezinshuizen.

2. Feiten en cijfers

In dit hoofdstuk zoeken we op 5 thema's verdieping om het landschap van gezinshuizen van jeugdigen met een beperking inzichtelijk te maken.

De analyse is opgebouwd aan de hand van de zes thema's uit de vragenlijst

De thema's zijn vervolgens opgesplitst in diverse subthema's

Type gezinshuizen

Financiering uit wettelijke kaders

Instroom en verblijf in gezinshuizen

Uitstroom uit gezinshuizen

Inzet hulp en ondersteuning

Meer dan de helft van de gezinshuizen valt onder de VGN

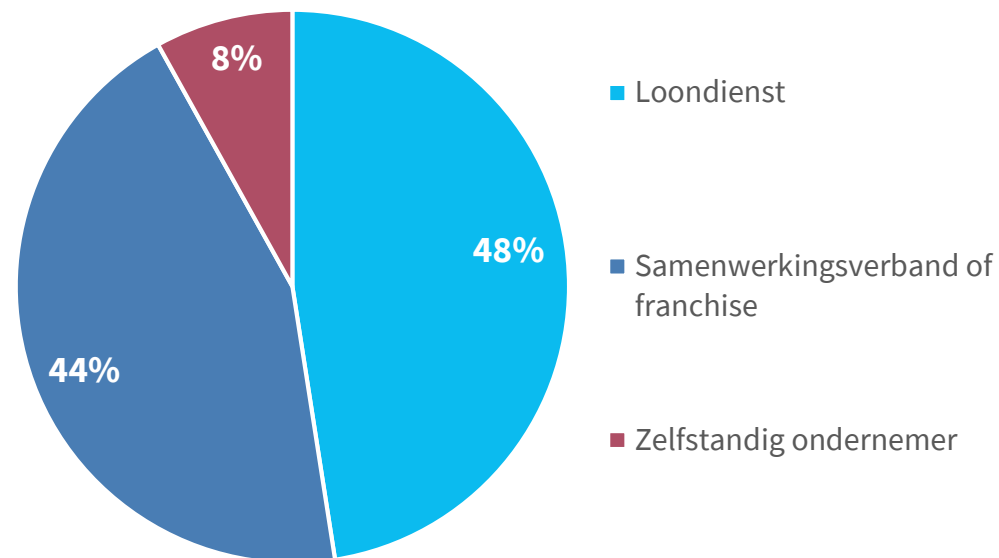
Vooraf in samenwerkingsverband, franchise of in loondienst

Recent heeft gezinspiratieplein een factsheet uitgebracht over alle gezinshuizen in Nederland. Daarin waren 937 gezinshuizen opgenomen. In deze enquête voor de VGN kwamen 478 gezinshuizen terug.

Enquête	Organisaties	Gezinshuizen	Jeugdigen
Gezinspiratieplein	71	937	3113
VGN	24	478	1456

Nadere verificatie wees uit dat 3 organisaties met samen 14 gezinshuizen wél in onze enquête, maar niet in die van gezinspiratieplein zijn meegenomen.

Bovenstaande gegevens maken inzichtelijk dat 478 gezinshuizen met samen 1456 jeugdigen onder de VGN vallen. Dat is meer dan de helft van het totale aantal bekende gezinshuizen en bijna de helft van alle jeugdigen die in gezinshuizen verblijven.

De meeste gezinshuizen hebben 1 of 2 jeugdigen, maar er zijn ook gezinshuizen met 9 jeugdigen of (veel) meer

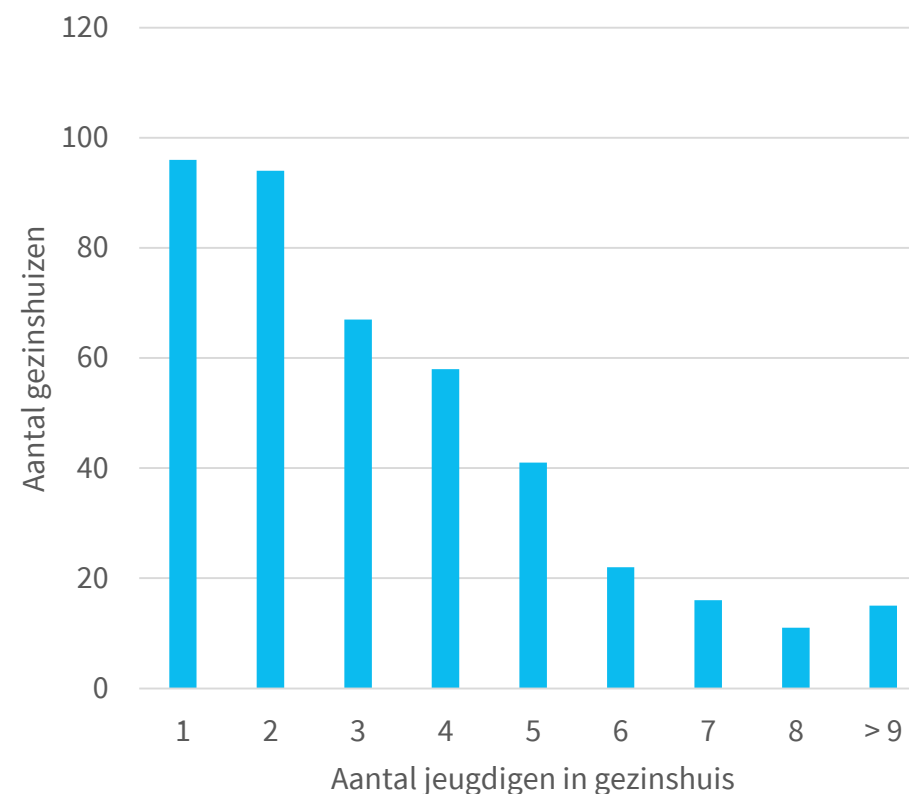
Voor alle varianten in gezinsgrootte geldt dat ze zichzelf als gezinshuis identificeren

Het figuur hiernaast laat zien dat de meeste gezinshuizen zorg of hulp te bieden aan 1 of 2 jeugdigen.

Opvallend is dat in de meeste gezinshuizen het aantal jeugdigen 1 of 2 is. Daarnaast valt op dat in een aantal gezinshuizen ook relatief veel jeugdigen verblijven (6 of (veel) meer).

Eenzijds zijn de lage aantallen zijn passend voor deze doelgroep. Dit bleek uit de kwalitatieve uitvraag in de enquête, en werd onderstreept tijdens de bijeenkomst met bestuurders.

Anderzijds identificeren de gezinshuis met hoge aantallen zichzelf ook als gezinshuis (ook na nadere navraag bij de organisaties over de cijfers). Er zijn 15 gezinshuizen waar 9 of meer jeugdigen wonen. In het grootste gezinshuis wonen 24 jeugdigen.

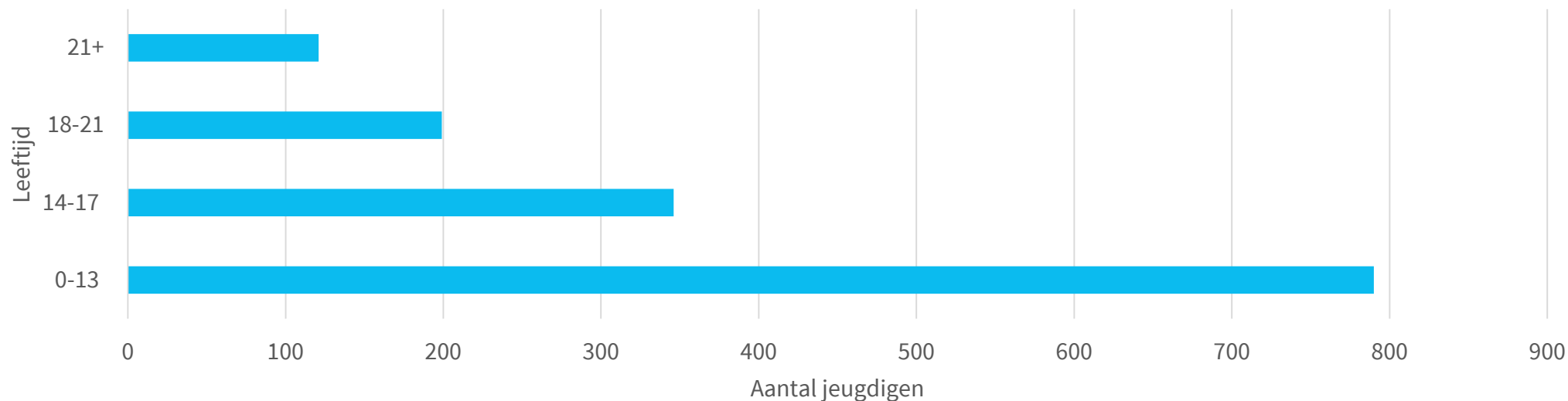

In deze gezinshuizen zijn de meeste jeugdigen tussen de 0 en 13 jaar, maar de spreiding is breed als we inzoomen op de 21+ categorie

In een aantal gezinshuizen wonen ook inwonende jeugdigen naast de gezinshuisjeugdigen

Uit onderstaande figuur blijkt dat 790 jeugdigen die in gezinshuizen verblijven tussen de 0 en 13 jaar zijn (54% van het totaal). Bij de leeftijdscategorie 14 tot 17 jaar gaat het om 346 jeugdigen (24% van het totaal), en 199 jeugdigen zijn tussen de 18 en 21 jaar (14% van het totaal).

In de leeftijdscategorie 21+ vallen 121 cliënten (8% van het totaal). Een nadere verificatie bij de organisaties van de aangeleverde gegevens specificeert dit beeld zelfs nog. Sommige huizen hebben inwonende van 30 jaar of (een stuk) ouder. Over het algemeen wordt de zorg voor deze leeftijdsgroep vanuit de Wlz gefinancierd.

Er is een aantal ‘typen’ gezinshuizen te onderscheiden, sommige gezinshuizen richten zich op specifieke doelgroepen

Zoals te verwachten bij leden van de VGN gaat het veelal om jongeren met een beperking

Gezinshuizen met jeugdigen met een verstandelijke beperking

Gezinshuizen met jeugdigen met een verstandelijke beperking en autisme en/of hechtingsproblematiek

Gezinshuizen met jeugdigen met een licht verstandelijke beperking

Gezinshuizen met 18+ cliënten

Gezinshuizen met jonge moeders en hun kind(eren)

De variatie in gezinsgrootte en uiteenlopende leeftijden van ‘jeugdigen’ illustreert hoe divers het landschap van gezinshuizen is

En is grotendeels te verklaren door de verschillende doelgroepen die in deze gezinshuizen verblijven

De voorgaande sheets illustreren hoe divers het gezinshuisaanbod is van leden van de VGN. Zeker wat betreft de **gezinsgrootte**. Voor zowel organisaties met 1 of 2 jeugdigen, als gezinshuizen met meer dan 9 gezinshuizen jeugdigen geldt: ze beschouwen zichzelf als gezinshuis.

De diversiteit van het landschap blijkt ook de **uiteenlopende leeftijden** van jeugdigen die in gezinshuizen verblijven. Van peuters tot (jong)-volwassenen. Gezien de doelgroep van de VGN is het logisch dat ook volwassenen in gezinshuizen wonen. Het komt immers ook vaker voor dat ouderen met een beperking bij hun ouders blijven wonen. De financiering van de zorg voor (jong)volwassenen (21+) die nog wonen in een gezinshuis valt over het algemeen in de Wlz.

De variatie is grotendeels te verklaren door de **doelgroepen** die in gezinshuizen verblijven. Van bijvoorbeeld iemand met een verstandelijke beperking is het goed denkbaar dat die in een gezinsgerichte setting, zoals een gezinshuis, goed tot zijn recht komt. De term ‘jeugdigen’ is dan alleen niet meer helemaal passend.

Het wonen in een gezinshuis wordt hoofdzakelijk gefinancierd vanuit de Jeugdwet

Ook zien we over de jaren een stijging van financiering vanuit de Jeugdwet én Wlz

De grafiek hiernaast geeft de verhouding weer tussen het aantal jeugdigen in gezinshuizen in Jeugdwet, Wlz en Wmo. De grafiek maakt duidelijk dat dit aantal door de jaren heen verschoven is.

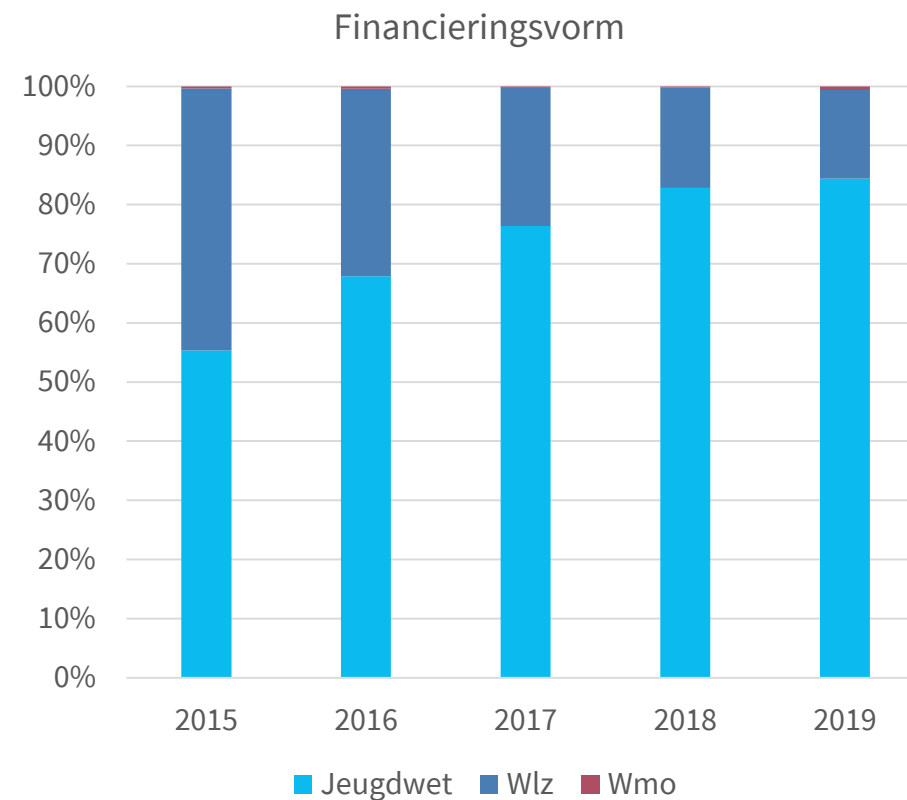
De Jeugdwet als financieringsbron wordt voor gezinshuizen steeds belangrijker.

- Aantal jongeren onder de Jeugdwet stijgt sterk
- Aantal jongeren onder Wlz daalt licht
- Wmo betreft enkele jeugdigen per jaar

De grafiek bevat alleen de gegevens van organisaties waarvoor gegevens van alle jaren compleet zijn. Dit is:

- 42% van de bevroagde organisaties
- 37% van de in kaart gebrachte gezinshuizen
- 79% van de jeugdigen in 2019

Het relatief hoge percentage jeugdigen komt door een grote organisatie waar gemiddeld veel jeugdigen in een gezinshuis verblijven.

Het aantal vrijwillige en gedwongen plaatsingen is van vergelijkbare omvang

De meeste jeugdigen verblijven langdurig in een gezinshuis

In de figuur is te zien dat het aantal vrijwillige en gedwongen plaatsingen van vergelijkbare omvang is.

Jeugdigen stromen vaak via een GI binnen in gezinshuizen (te verwachten bij gedwongen uithuisplaatsing).

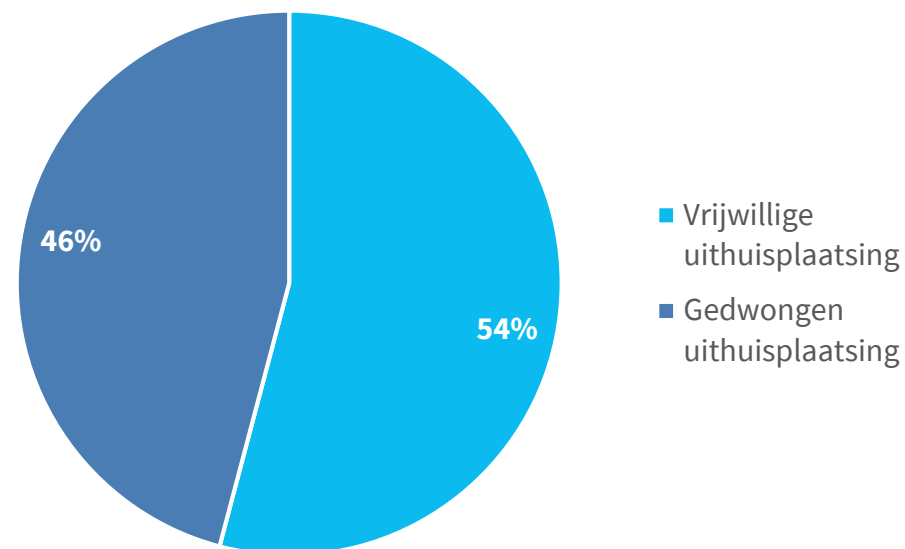
Andere routes waaruit jeugdigen instromen die genoemd worden zijn:

- Een verwijzing van een wijkteam of wijkcoach (het vaakst);
- Een verwijzing van een huisarts (in mindere mate);
- Doorstroom vanuit andere jeugdhulp (in mindere mate).

Het verblijf is in veruit de meeste gevallen langdurig. Het aantal tijdelijke plaatsingen en crisis is zeer beperkt.

Jongeren stromen meestal uit naar andere hulp of terug naar het gezin van herkomst. Zelfstandig wonen, al dan niet met ambulante begeleiding, komt slechts sporadisch voor.

Verhouding type plaatsingen

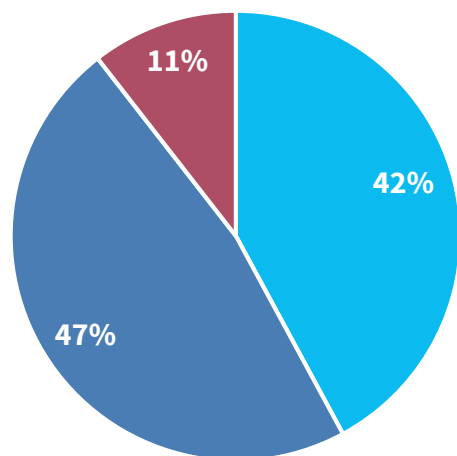

In veel gevallen wordt hulp ingezet om jeugdigen en/of (gezinshuis)ouders te ondersteunen

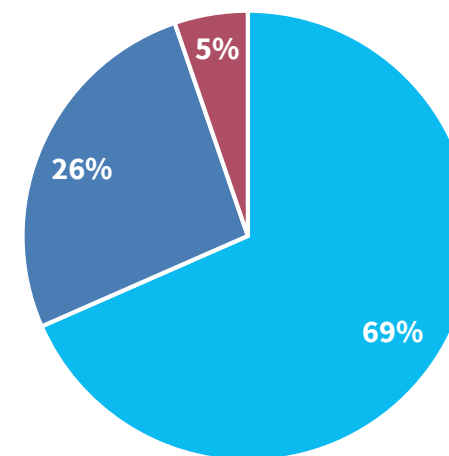
Gedragsdeskundige, ouderbegeleiding, gezinscoaches of –coördinatoren en gastgezinnen

Onderstaande figuur illustreert de verdeling van de mate waarin organisaties hulp bieden aan gezinshuisouders. In de meeste gevallen doen organisaties dit soms of altijd. Bij 11% van de organisaties komt dit nooit voor.

Uit de figuur hieronder is op te maken dat veruit de meeste organisaties in sommige gevallen hulp inzetten om het gezin van herkomst te ondersteunen. Sommigen doen dit nooit en bijna geen enkele organisatie altijd.

■ Altijd ■ Soms ■ Nooit

■ Soms ■ Nooit ■ Altijd

3. Ontwikkelingen

In de enquête lieten we aan organisaties ook ruimte om ontwikkelingen met te delen. Deze kwalitatieve uitvraag maakte verschillende trends inzichtelijk die organisaties gemeenschappelijk ervaren. De ontwikkelingen zijn achtereenvolgens opgesplitst in: kansen en risico's, knelpunten en ambities.

Organisaties zien gezinshuizen als kans, een gewaardeerd concept dat kan groeien, maar heeft wel grenzen die bewaakt moeten worden

Er is een **groeivraag** vanuit de beweging naar gezinsgerichte woonvoorzieningen. Dit heeft alles te maken met de kansen die het jeugdigen biedt in hun ontwikkeling. Gezinshuizen bieden een zo gewoon mogelijke gezinsomgeving met rust en structuur, wat maakt dat jeugdigen een **duurzame groei** kunnen doormaken. Groei op weg naar een zo zelfstandig als mogelijk bestaan. Organisaties zien gezinshuizen daarmee als een volwaardig alternatief voor jeugdhulp met verblijf / andere woonvormen (ook wel aangeduid als residentiële jeugdzorg).

Groei mag echter niet ten koste gaan van alles; er zitten grenzen aan het concept die bewaakt moeten worden. Kwaliteit waarborgen is daarin belangrijk volgens organisaties. Verdere professionalisering van gezinshuizen door de ontwikkeling van **kwaliteitseisen** wordt daarom als nodig geacht. Organisaties benoemen wel als aandachtspunt dat kwaliteit de focus op de jeugdigen niet in de weg mag staan. Daarom de taak om (een toename van) administratieve lasten, zoals verantwoording, zo veel mogelijk te beperken. Ook om de eigenheid en gezinsgerichte setting te beschermen.

Daarnaast zien organisaties kansen als de overheid voor gezinshuizen de **leeftijdsgrens** voor de Jeugdwet, net als bij pleegzorg, ophoogt naar 21 jaar. Organisaties geven aan dat zichzelf, maar vooral hun jongeren en gezinshuisouders, dan meer rust te ervaren om een passende plek te vinden voor een jeugdige. Dan wel in een gezinshuis, dan wel in een instelling of zelfstandige (aanleun)woning (al dan niet met ambulante begeleiding).

De doelgroep in gezinshuizen wordt steeds complexer, en daarmee de belasting op (schaarse) gezinshuisouders groter

Hoewel organisaties geloven in de kracht van gezinshuizen, ervaren zij ook knelpunten. Een van die knelpunten is dat de **doelgroep** in gezinshuizen steeds **complexer** wordt. Hulpvragen worden steeds omvattender. Denk aan jeugdigen met trauma's, bijvoorbeeld door misbruik, en de daaruit voortvloeiende problematiek. Hechtingsproblematiek komt steeds vaker voor.

De toenemende complexiteit maakt dat **gezinshuisouders** steeds meer onder druk komen te staan. Met in het achterhoofd dat (goede) gezinshuisouders schaars zijn, moet dit een punt van aandacht zijn. Het risico is echter dat gezinshuizen op een eiland raken of gaan zitten. Soms zien organisaties dat de loyaliteit van gezinshuisouders richting jeugdigen zo groot is, dat ze niet ingrijpen als dat misschien wel nodig is. Organisaties vinden het soms moeilijk om het gesprek met gezinshuisouders (blijvend) te voeren.

Ingewikkeldheden in de **financiering** wordt ook aangedragen als knelpunt. Door tekorten op budgetten van gemeentes lukt het soms maar beperkt, of zelf niet om de financiering van het verblijf in een gezinshuis, of voor een passende plek bij de uitstroom, rond te krijgen. De administratieve lasten, zowel voor aanbieders, als voor vrijgevestigde gezinshuizen, werkt beknellend. Hierover meer afstemming, met name met gemeentes, is wenselijk voor organisaties.

Dit punt raakt ook aan de **leeftijdsgrens -18/+18**. Naast dat het rondkrijgen van de financiering vanuit een wettelijk kader (vooral in het geval van de Jeugdwet), wordt ook de uitstroommogelijkheden als heikel punt gezien. Het ontbreekt vaak aan geschikte uitstroomplekken voor verblijfszorg. Dit speelt vooral bij de doelgroep LVB.

Steeds meer organisaties willen (meer) gezinshuizen starten, de ontwikkeling van gericht beleid en afstemming met het veld wordt daarvoor nodig geacht

Al eerder merkte we op dat organisaties gezinshuizen als een succesvol concept zien. Deze waardering maakt dat zij de ambitie hebben om **(meer) gezinshuizen** starten. Bovendien zien organisaties ook een toename van het aantal mensen die een gezinshuis willen starten.

Om deze groei duurzaam te laten verlopen wordt het ontwikkelen van **gericht beleid** en **praktische handvatten** als nodig geacht. Bijvoorbeeld ten aanzien van de minimale kwaliteitseisen waar een gezinshuis aan moet voldoen, alsmede de ondersteuning van gezinshuisouders. Of de meer zakelijke kant, zoals een uitgewerkte propositie en kostprijsmodel.

Om (gezinshuis)ouders te ontlasten worden logeer-, gast- en meeleefgezinnen steeds vaker ingezet. Dit blijkt goed te werken. Organisaties spreken de ambitie uit om deze vormen van ondersteuning te versterken en verder uit breiden.

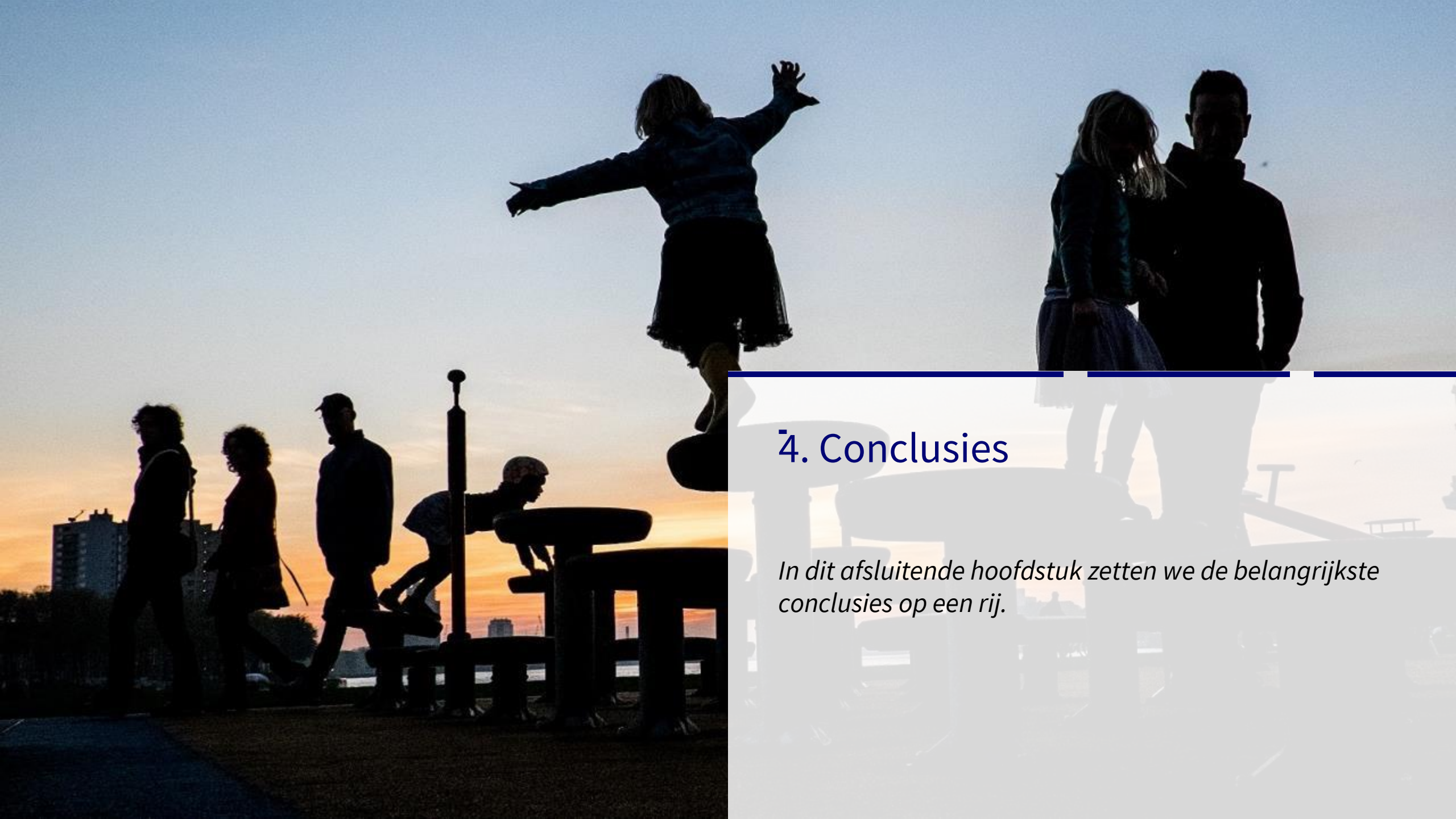

Ook op inhoudelijk vlak spreken organisaties ambities uit. Zo is een wens om gezinshuizen (meer) te differentiëren naar de verschillende **doelgroepen**. LVB en VG zijn hier voorbeelden van. Het tegenovergestelde zien we ook: organisaties die hun gezinshuizen juist inclusiever willen maken, met meer doelgroep door elkaar.

Een laatste punt wat meermaals genoemd is, is de **samenwerking** en **afstemming** met het veld. Zowel op het niveau van gemeente, als het wijkniveau, dus met huisartsen, wijkteams en werkgevers.

4. Conclusies

In dit afsluitende hoofdstuk zetten we de belangrijkste conclusies op een rij.

Het landschap van gezinshuizen van jeugdigen met een beperking is erg divers en in ontwikkeling

De VGN is een veel belangrijkere speler dan op voorhand gedacht: van de ca 950 bekende gezinshuizen zijn er minstens 478 aan de VGN verbonden

-
- De meeste gezinshuizen hebben 1 of 2 jeugdigen, maar ook een aantal 9 of (veel) meer
 - In deze gezinshuizen zijn de meeste jeugdigen tussen de 0 en 13 jaar, maar de spreiding is breed als we inzoomen op de 21+ categorie
 - Sommige gezinshuizen richten zich op specifieke doelgroepen zoals LVB, tienermoeders of een combi van VG en autisme
 - Gezinshuizen worden hoofdzakelijk gefinancierd vanuit de Jeugdwet en het belang van de Jeugdwet neemt toe
 - Het aantal vrijwillige en gedwongen plaatsingen is van vergelijkbare omvang
 - Instroom verloopt vooral via wijkteam of wijkcoach, maar ook via huisarts en GI
 - In veel gevallen wordt jeugdhulp ingezet om jeugdigen en/of (gezinshuis)ouders te ondersteunen

Foto(s) Hollandse Hoogte

Adresgegevens

@AEF_NL

Andersson Elffers

Mail@aef.nl

Maliebaan 16

Postbus 85198

3508 AD Utrecht

(030) 236 30 30

www.aef.nl

